

Wstęp

Mały słownik tematyczny czesko-polski ukazuje się w serii *Język czeski dla każdego*, obejmującej podręczniki i pomoce dydaktyczne do nauki języka czeskiego. Prezentuje podstawowy zasób słów języka czeskiego wraz z polskimi ekwiwalentami w układzie tematycznym. W ten sposób czytelnik zostaje zapoznany ze słownictwem dotyczącym różnych dziedzin codziennego życia człowieka oraz jego stosunku do otaczającej go rzeczywistości.

Publikacja jest przeznaczona do nauki języka czeskiego na poziomie średnio zaawansowanym. Skierowana jest przede wszystkim do polskiego odbiorcy znającego podstawy języka czeskiego, ale także do osób zainteresowanych poszerzeniem i usystematyzowaniem leksyki czeskiej. Może być także pomocna dla Czechów, uczących się języka polskiego. *Słownik* można wykorzystać zarówno do pracy na lektoratach języka czeskiego, jak też jako samouczek.

Wyrazy, zgromadzone w niniejszym słowniku, zostały pogrupowane w sześć głównych centrów tematycznych, z których każdy dzieli się na mniejsze kręgi znaczeniowe. Wewnętrzny podział słownictwa w obrębie tych kręgów wychodzi z osiągnięć czeskiej dydaktyki języka czeskiego jako obcego i został dokonany w oparciu o kryterium semantyczne i zasadę od ogółu do szczegółu (w pierwszej kolejności nazwy o znaczeniu nadrzędnym, centralnym). Taka kolejność (znaczeniowa) została przyjęta ze względu na proces uczenia się języka czeskiego, podczas którego przyswajania słownictwa jest niewątpliwie łatwiejsze, jeśli ma się do czynienia z grupami wyrazów połączonych związkami znaczeniowymi.

Na zakończenie poszczególnych kręgów semantycznych podane są przykładowe użycia przytaczanego słownictwa (*Obraty – Zwroty*).

Niekiedy jednak nie można było zastosować tych kryteriów ze względu na trudność w wyznaczeniu hasła nadrzędnego. W tych przy-

padkach wykorzystany został podział alfabetyczny, na przykład: kolor oczu w kręgu znaczeniowym *Zevnějšek – Wygląd zewnętrzny*, rodzaje materiałów w *Oděvy – Odzież* itp. Układ alfabetyczny obowiązuje również w części końcowej każdego kręgu zatytułowanej *Obraty – Zwroty*.

Istnieje jeszcze jedno odstępstwo od przyjętej na początku zasady. Idzie o krąg semantyczny *Personálie – Personalia*, w którym kolejność haseł odpowiada kolejności pozycji (czyli frekwencji) wyrazów nazywających dane osobowe w większości formularzy.

Kręgi znaczeniowe nie są izolowane, lecz zachodzą na siebie, słownictwo w nich zawarte wzajemnie się przenika. W związku z tym, aby uniknąć powtarzania wyrazów o tym samym znaczeniu w dwu lub kilku kręgach, przyjęliśmy zasadę umieszczenia ich w jednym, podając przy tym odnośniki do innych kręgów, w których są omówione.

Włączenie poszczególnych jednostek leksykalnych do danych kręgów tematycznych zostało dokonane w oparciu o ich definicję semantyczną zawartą w *Slovníku spisovného jazyka českého* (1989), przy czym zakwalifikowanie to odbywało się na podstawie znaczenia odpowiadającego danemu tematowi. W związku z tym nie zawsze stanowi ono znaczenie najczęstsze danego wyrazu (np. *smutek* 'żałoba' w kręgu *Důležité údalosti ze života člověka – Ważniejsze wydarzenia z życia człowieka*, *cesta* 'podróż' w kręgu *Doprava – Komunikacja*, *památník* 'pomnik' w kręgu *Sochařství – Rzeźba* itd.). Wyrazy tego typu więc pojawiają się w dwóch (lub więcej) kręgach tematycznych w różnym znaczeniu (por. *smutek* 1. 'żałoba' w kręgu *Důležité údalosti ze života člověka – Ważniejsze wydarzenia z życia człowieka* i 2. 'smutek' w *Duševní stavy a city – Stany i uczucia*, *cesta* 1. 'podróż' w kręgu *Doprava – Komunikacja* i 2. 'droga' w *Turistika a příroda – Turystyka i przyroda*; *památník* 1. 'pomnik' w kręgu *Sochařství – Rzeźba* i 2. 'pamiętnik' w *Literatura – Literatura* itp.).

Hasła w *Słowniku* zbudowane są z pojedynczych wyrazów lub wyrażeń (grupy nominalne, werbalne), jak również ze zdań. Lewa strona *Słownika* (leksyka czeska) opatrzona jest komentarzem gramatycznym informującym o łączliwości poszczególnych wyrazów. Wprowa-

dzono tam także oznaczenia – za pomocą skrótów – słownictwa potocznego, książkowego, ekspresywnego itd. Rozwiązanie stosowanych skrótów znajduje się w *Skrótach* (patrz strona następna).

W *Słowniku* wykorzystane zostały także następujące symbole:

- / – oznaczający leksemy synonimiczne, np. *středoškolák/student střední školy* 'uczeń szkoły średniej';
- – oznaczający antonimy, np. *turistika individuální – turistika skupinová* 'turystyka indywidualna' – 'turystyka grupowa';
- ... – fragment tekstu do uzupełnienia przez czytelnika, np. *Trpět ... – Cierpieć na ...: Trpět bolestmi hlavy. – Cierpieć na bóle głowy itp.;*
- () – występujący w potrójnej funkcji i oznaczający:
 - a) uzupełnienie, uszczegółowienie słownictwa, np. *útočník (v míčových hrách)* 'napastnik (w grach w piłkę)';
 - b) możliwość wystąpienia rzeczownika lub czasownika o innej łączliwości, np. *běh (na A, s I): běh, běh na dlouhé tratě, běh s překážkami; vrtat (A, I, do G): vrtat, vrtat díru, vrtat vrtákem, vrtat do zdi;*
 - c) inny wariant poprzedzającego nawias wyrazu, np. *Vypadáte v tom velmi hezky (elegantně). Wygląda pan w tym bardzo dobrze (elegantko).*

W tym miejscu pragnę najserdeczniej podziękować Pani Profesor Marii Čechovej za życzliwą pomoc w pracy nad *Słownikiem* oraz za cenne i wnikliwe uwagi dotyczące czeskiego materiału leksykalnego.

Grażyna Balowska

Skróty

A	accusativus, biernik
D	dativus, celownik
ekspr.	ekspresywny
G	genetivus, dopełniacz
I	instrumentalis, narzędnik
książk.	książkowy
L	locativus, miejscownik
obraż.	obraźliwe
ofic.	oficjalny
poet.	poetycki
por.	porównaj
pot.	potoczny
rzad.	rzadki

1. ČAS A POČASÍ

– CZAS I POGODA